

ТЕРНОПЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ЛЮБИМОВА ОКСАНА ВАСИЛІВНА

УДК 801.6:821.161.2.,18”

**УКРАЇНСЬКЕ ВІРШУВАННЯ
80-х – 90-х РОКІВ ХІХ СТОЛІТТЯ**

10.01.06 – теорія літератури

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Тернопіль – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Бунчук Борис Іванович,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, декан,
професор кафедри української літератури.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук
Козлик Ігор Володимирович,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
професор кафедри світової літератури;

кандидат філологічних наук, доцент
Соколова Вікторія Альбертівна,
інститут філології та журналістики
Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
доцент кафедри теорії літератури
та зарубіжної літератури.

Захист відбудеться 4 лютого 2010 року о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.02 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2.

Автореферат розісланий 28 грудня 2009 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. Б. Лановик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Українське віршознавство, незважаючи на помітне поживлення у другій половині XX – на початку XXI століття (захист докторських дисертацій Г. Сидоренко, Н. Костенко, Б. Бунчука, кандидатських – Н. Чамати, М. Сулими, В. Мельник-Андрущук, В. Соколової, М. Якубовської, А. Підпалого, Н. Гаврилук, О. Башкирової, О. Кудряшової, В. Мальцева, В. Півторака), все ще не має таких узагальнюючих праць, як „Нарис історії російського вірша” М. Гаспарова чи „Польський вірш” Л. Пщоловської. Відомі дослідження Г. Сидоренко – „Українське віршування. Від найдавніших часів до Шевченка” (1972) та „Від класичних нормативів до верлібру” (1980) – були присвячені оглядові українських фольклорних та літературних поетичних форм і закликали майбутніх дослідників до більш детального опрацювання вітчизняного поетичного матеріалу. Важливими етапами на шляху створення історії українського вірша стала поява праць М. Сулими „Українське віршування кінця XVI – початку XVII ст.” (1985) та Н. Костенко „Українське віршування XX століття” (1993, перевид. – 2006). Помітною є відсутність комплексного дослідження українського віршування XIX століття. У найновішому підручнику з „Історії української літератури XIX століття: У двох книгах” (2005 – 2006) поетичний доробок окресленого періоду розглянуто за такими часовими відтинками: поезія перших десятиріч; 40-х – 50-х; 60-х – 70-х і 80-х – 90-х років. Версифікацію першого періоду дослідив у кандидатській праці В. Мальцев (2007). Серед решти поетичних десятиліть, які ще чекають на своїх дослідників, особливо зацікавлюють багатством віршованого матеріалу 80-і – 90-і роки, адже це час творчого діяння цілого грона блискучих українських майстрів. Версифікація окремих із них – Я. Щоголіва, П. Куліша, М. Старицького, І. Франка, Лесі Українки, П. Карманського – більшою або меншою мірою описана у працях В. Лесика, Є. Нахліка, Ф. Колесси, Г. Сидоренко, В. Ніньовського, В. Корнійчука, Б. Якубського, С. Кормілова, М. Сулими, А. Ткаченка, Н. Костенко, Б. Бунчука та ін. Однак річ не лише у повноті аналізу. Недослідженим залишається і віршування багатьох інших поетів зазначеного періоду, і досі не встановлено версифікаційну відмінність поезії, що творилася на західноукраїнських та східноукраїнських землях. На необхідності врахування такого підходу вказував ще І. Франко у 1881 році, говорячи про „Історію слов’янських літератур” О. Пипіна. Великий письменник і вчений зазначав: „Ми мусимо згодитися з автором в тім, що помимо єдності українського племені, все-таки поодинокі його часті від віків жили й живуть серед дуже відмінних впливів, через що й прояви письменства в тих частях далеко не схожі з собою по духу, на пряму, а навіть і формі”¹.

У сучасному українському літературознавстві, на жаль, відсутнє комплексне дослідження

¹ Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко ; [редкол. : С. П. Кирилук (голова), Б. А. Деркач, Ф. П. Погребенник та ін.]. – К. : Наук. думка, 1976 – 1986. – Т. 26 / [ред. тому В. Л. Микитась, С. В. Щурат ; упоряд. та коментарі Н. О. Вишневої та ін.]. – 1980. – С. 116.

української версифікації останніх десятиріч XIX століття, що, безперечно, обумовлює актуальність теми нашого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане як складова частина комплексної теми „Актуальні питання української літератури кінця XIX – XX століть і літературний та фольклорний процес на Буковині” (номер державної реєстрації 0102U006600), вивченням якої займається кафедра української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 10 від 23 грудня 2004 року) і скоординовано на засіданні бюро наукової ради НАН України з проблеми „Класична спадщина та сучасна художня література” Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка (протокол № 3 від 7 червня 2007 року).

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей розвитку української версифікації 80-х – 90-х років щодо метрики та ритміки.

Реалізація мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

– дослідити та проаналізувати наявну літературу, пов'язану з питанням віршування 80-х – 90-х років XIX століття та української версифікації XIX століття загалом;

– здійснити віршознавчий аналіз україномовних поетичних творів, написаних у період з 1880 – 1889 та 1890 – 1899 рр.;

– встановити спільне та відмінне у версифікації східноукраїнських і західноукраїнських поетів;

– з'ясувати співвідношення класичних і неklasичних форм у поезії авторів зазначеного періоду та виявити типологічні риси основних розмірів.

Об'єктом дослідження постають віршовані твори вітчизняних поетів, датовані 1880 – 1899 роками. Зокрема, це поезії І. Франка, Лесі Українки, П. Куліша, М. Старицького, В. Самійленка, П. Грабовського, М. Чернявського, С. Воробкевича, О. Маковея, Ю. Федьковича, Б. Грінченка, Я. Щоголіва, Дніпрової Чайки, Олени Пчілки, О. Кониського, Б. Лепкого, І. Манжури, М. Вороного, П. Карманського, В. Щурата, С. Яричевського, Л. Глібова, А. Кримського, У. Кравченко, В. Мови-Лиманського, К. Попович, Одарки Романової, О. Козловського, В. Масляка, Т. Галіпа, К. Білиловського, І. Стешенка, В. Александрова, А. Бобенка, Я. Жарка, Г. Кернеренка, М. Кузьменка, М. Кононенка, П. Залозного.

Предмет дослідження – українська версифікація останніх десятиріч XIX століття, зумовленість її розвитку впливами польського, німецького та російського літературного вірша.

Теоретично-методологічною основою дисертаційного роботи є комплексний підхід до аналізованого об'єкта, який включає в себе два методи дослідження – формальний та порівняльний. Використовуються загальноприйняті у віршознавстві статистичні підрахунки.

Методологічним підґрунтям слугували наукові праці українських та зарубіжних дослідників із теорії віршування (Б. Бунчука, І. Качуровського, В. Коптілова, Н. Костенко, Г. Сидоренко, М. Сулими, Н. Чамати, М. Гаспарова, В. Жирмунського, Л. Тимофєєва, В. Холшевникова, Г. Шенгелі). За одиницю підрахунку беремо твір, верс, стопу, цезуру, клаузулу, риму.

Дисертаційне дослідження має кілька **аспектів новизни**.

1. Вперше у вітчизняному літературознавстві комплексно розглянуто українське віршування останніх десятиріч XIX століття.

2. До аналізу залучено значний масив оригінальних україномовних поетичних творів більшості авторів окреслених десятиліть;

3. Здійснено різноаспектний аналіз поезії щодо метрики та ритміки.

4. Поетичний матеріал розглянуто в діахронії.

5. З'ясовано спільне та відмінне щодо форми віршованих текстів східноукраїнських та західноукраїнських авторів.

Теоретичне значення дисертації. Основні положення та висновки наукової роботи виразноють загальну картину особливостей віршованих форм української поезії останніх десятиріч XIX століття, слугують добрим підґрунтям для подальшого дослідження вітчизняного віршування XIX століття, для написання історії українського вірша.

Практичне значення одержаних результатів. Дисертаційне дослідження містить багатий статистичний матеріал, теоретичні узагальнення і висновки, які можуть бути використані при викладанні курсу „Історія української літератури останніх десятиріч XIX століття”, а також „Вступ до літературознавства”. Результати наукової праці знайдуть застосування у практиці викладання теорії літератури, при розробці нових історичних і теоретичних спецкурсів для вищих навчальних закладів, при підготовці дисертаційних, магістерських та дипломних робіт.

Особистий внесок дисертанта. Віршознавчий аналіз україномовних поетичних творів, написаних у період з 1880 – 1889 та 1890 – 1899 рр., з погляду метрики і ритміки, виявлення та опис особливостей віршування українських поетів окресленого періоду, з'ясування спільного та відмінного щодо форми поетичних творів східноукраїнських та західноукраїнських авторів виконані дисертантом самостійно. Є одна праця у співавторстві.

Апробація основних положень дисертації. Дисертацію обговорено і схвалено на засіданні кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 10 від 30 червня 2009 року). Основна концепція та результати дослідження викладені у доповідях на всеукраїнських конференціях „Актуальні питання зарубіжної літератури та теорії літератури” (Чернівці, 2002), „Актуальні питання зарубіжної літератури та теорії літератури: Література і влада” (Чернівці, 2003), на засіданнях науково-практичних семінарів „Версифікація східноукраїнських поетів XIX століття” (Чернівці, національний університет імені Юрія

Федьковича, 2007) та „Версифікація західноукраїнських поетів XIX століття” (Чернівці, національний університет імені Юрія Федьковича, 2008), на всеукраїнській науковій конференції „Постать Юрія Федьковича з погляду сьогодення” (Чернівці, 2009).

Основні результати дисертації відображені у шести статтях, опублікованих у наукових журналах та збірниках наукових праць, затверджених ВАК України.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із підрозділами, висновків та списку використаних джерел (272 найменування). Загальний обсяг роботи – 222 сторінки, основний текст викладено на 197 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У „**Вступі**” обґрунтовано актуальність обраної теми, охарактеризовано стан вивчення проблеми, сформульовано мету наукової розробки, окреслено низку завдань, спрямованих на її реалізацію, визначено наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації, методи аналізу матеріалу, подана інформація про апробацію та публікації згідно з темою дисертаційного дослідження, стисло розглянуто використану віршознавчу термінологію, обумовлено обсяг і структуру роботи.

У першому розділі – „**Літературознавча рецепція української версифікації останніх десятиріч XIX століття**” – проаналізовано стан вивчення українського віршування останніх десятиріч XIX століття, висловлено міркування щодо його досягнень та проблем, детально простежено праці сучасних дослідників. Огляд віршознавчої продукції останніх десятиліть засвідчує наявність значних напрацювань, які слугують базою для нових наукових розвідок. Фрагменти віршознавчого характеру здійснено у рецензіях на поетичні збірки авторів окресленого періоду, статтях та монографіях про творчість окремих поетів (найбільше – про І. Франка та Лесю Українку). З-поміж них виділяємо дослідження Б. Якубського про Лесю Українку, М. Зерова – про Я. Щоголіва, П. Куліша, Івана Франка та Лесю Українку, А. Погрібного про Б. Грінченка, О. Бабишкіна про М. Чернявського, Ю. Шевельова про В. Мову, Н. Левчик про М. Старицького, М. Климчишина про Б. Лепкого, М. Ласло-Куцюк про С. Яричевського.

Чимало важливого теоретичного матеріалу, дотичного до теми нашого дослідження, міститься у загальних віршознавчих працях В. Ковалевського, який писав про двоскладові стопи Лесі Українки, про „гекзаметр” поетеси, про особливості її п’ятистопового ямба, Г. Сидоренко, що подала міркування про силабічні форми народнопісенного характеру у поетів пошевченківського періоду, про силабо-тоніку кінця XIX століття, особливо про окремі грані версифікації І. Франка та Лесі Українки, І. Качуровського, чії приклади різноманітних силабічних та силабо-тонічних форм, звичайних та канонізованих форм, римування та інших елементів звукопису багато додають до розуміння версифікації означених десятиліть. Значну версифікаційну цінність становлять

положення Н. Костенко, викладені у монографії „Українське віршування ХХ століття” про чотиристовпні та п’ятистовпні хорей та ямби в Івана Франка та Лесі Українки, про трискладові форми у поетів цього періоду, особливо, в авторки „Досвітніх огнів”.

Нечисленними, на жаль, у вітчизняному літературознавстві, а тому дуже важливими, вважаємо спеціальні віршознавчі дослідження щодо версифікації українських поетів 80-х – 90-х років – Я. Щоголіва (В. Лесик), П. Куліша (Є. Нахлік, Б. Бунчук), М. Старицького (Є. Нахлік, Б. Бунчук), І. Франка (Ф. Колесса, Г. Сидоренко, В. Корнійчук, В. Ніньовський, Б. Бунчук), Лесі Українки (О. Бандура, С. Кормілов, М. Сулима, А. Ткаченко, Т. Левчук, Б. Бунчук), П. Карманського (Б. Бунчук, Н. Бежук).

Найцінніший кількісний матеріал, поданий у публікаціях Б. Якубського, Н. Костенко, а особливо – Б. Бунчука, стосується творчості найбільших поетів того часу – П. Куліша, М. Старицького, І. Франка, Лесі Українки, П. Карманського.

У другому розділі – „Українське віршування 1880-х років” – здійснено аналіз україномовних поетичних творів, датованих 80-ми роками ХІХ століття.

У підрозділі 2.1. „Метрика і ритміка віршованих творів східноукраїнських поетів” розглянуто версифікаційні особливості поезії східноукраїнських авторів.

Українські митці окресленого десятиліття творили у річищі двох систем віршування – силабічної та силабо-тонічної, пробували сили у напрямку переходу від силабо-тонічного вірша до тонічного. 75,4% поетичної продукції авторів Східної України укладено силабо-тонікою, силабікою – 21,3%, тонічним віршуванням – 2 % (це власне імітації античних метричних зразків та дольники). 1,3% творів становлять різносистемні поліметричні конструкції.

Значну частину аналізованого матеріалу (28,5% від усіх силабічних монорозмірних поезій) становлять твори, будова рядків яких досить близька до дольникового вірша, це – 10-складовики (найчастіше зі схемою 5+5). Такий віршовий розмір використали П. Залозний, Леся Українка, Олена Пчілка, Б. Грінченко та О. Романова.

Друге місце за вживанням посідає коломийковий 14-складовик зі схемою (8+6)Ч2 (21,4%). До фольклорного віршування тяжіли майже всі поети аналізованого періоду. Найбільшою „прихильницею” цього розміру була Одарка Романова.

Східноукраїнські поети використали й низку інших силабічних розмірів: 6-складовик зі схемою 6,6,6,6, 7-складовик (4+3), 8-складовик (4+4), 9-складовик (5+4), 12-складовик (6+6)Ч2, 13-складовик із двома варіантами схем: (7+6)Ч2 та (8+5)Ч2.

До творів, ритм яких пов’язаний із фольклором інших народів, зараховуємо поезії М. Старицького „Ночі темряві з завірюхами”, П. Залозного „Зневірря”, М. Кононенка „Дума” і „Думи засватаного парубка”. Написані ці вірші „кольцовським” 5-складовиком.

Серед урегульованих різноскладовиків переважає коломийковий 14-складовик зі схемою

8,6,8,6 (72% від різнорозмірних силабічних віршів). Найчастіше до цього розміру зверталися П. Куліш та О. Кониський. У більшості поезій витримана симетрія 4+4 у 8-складовій частині.

Другим за частотою використання урегульованим різноскладовиком став 13-складовий силабічний вірш (7,2%). Найчастіше до нього вдавалися Г. Кернеренко, Дніпрова Чайка, Б. Грінченко, Л. Глібов, І. Манжура та Я. Жарко. Застосовувалися два варіанта 13-складовика – зі схемами 8,5,8,5 і 7,6,7,6.

Інші врегульовані різноскладові силабічні структури, використані авторами, такі: 9-складовик зі схемою 5,4,5,4, 10-складовик (7,3,7,3), 11-складовик (6,5,6,5), 12-складовик (8,4,8,4), 15-складовик (8,7,8,7) та ін.

До нерівноскладових неупорядкованих силабічних віршів вдалися Я. Жарко, Леся Українка, І. Манжура та М. Кононенко.

У цей період українські поети активно використовували силабічну поліметричну конструкцію (11,4% від усіх силабічних текстів). Найбільше застосовував таку форму поезії Я. Жарко. ПК властиві також творчості П. Залозного, Лесі Українки, О. Пчілки та Дніпрові Чайки.

В українській силабо-тоніці 80-х років XIX століття превалюють двоскладові метри – 65% від загальної кількості всіх силабо-тонічних монорозмірних творів припадає на ямби та хореї (у тому числі на врегульовані та неврегульовані різностоповики). Традиційно серед масиву двоскладових розмірів домінуючими є Я4 і Х4. Частка чотиристопового ямба найбільша серед усіх силабо-тонічних розмірів – 16,5%. Х4 із 15% посідає друге місце.

До Я4 (38,7% від усіх ямбічних поезій) зверталися майже всі поети. В окреслене десятиліття чотиристоповики з перевагою наголошеності II стопи склали 80%. У віршах із „традиційним” ритмом різниця між сильною II та слабкою I стопами коливається від 5% до 37,5%.

Попри домінування творів з альтернуючим ритмом, 20% усіх поезій все ж зберігають „архаїчну” структуру. Таку форму Я4 використовували К. Білиловський, Дніпрова Чайка, В. Самійленко, Б. Грінченко.

У 80-і роки східноукраїнські поети застосовували й інші двоскладові розміри: Я3 (усереднена різниця між наголошеністю I – III і II стопи становить 47% – 53%), Я5 (висхідний ритм – 40%, спадний – 31,4%, альтернуючий тривершинний – 28,6%), Я6 (симетричний двочленний ритм – 72% творів, несиметричний альтернуючий ритм – 28%).

3-поміж ямбічних різностоповиків поети часто використовували „німецьку” традицію, тобто чергування 3- та 4-стопових рядків, а також „французьку” – комбінацію 4- та 6-стопових версів¹ (за М. Гаспаровим).

¹ Гаспаров М. Л. Очерк истории русского стиха. Метрика, ритмика, рифма, строфика / М. Л. Гаспаров. – М. : Наука, 1984. – С. 120.

Неврегульовані різностопові ямби найчастіше були притаманні байкам (Олена Пчілка, Б. Грінченко, Л. Глібов, П. Куліш, Леся Українка, В. Мова-Лиманський).

Серед хореїчних структур найбільшою була частка творів, витриманих у річищі Х4 – 75%. Його використали Б. Грінченко, В. Самійленко, Я. Щоголів, І. Манжура, М. Старицький. У чотиристоповиках превалює „традиційний” ритм – 78,6%. Майже у всіх віршах із зазначеним ритмом наголошуваність II сильної стопи має константний характер (наголошуваність – 100%). Чотиристоповики з „архаїзованим” ритмом притаманні для 21,3% усіх Х4.

Хореїчним творам поетів властиві також розміри Х3 (домінує альтернуючий ритм – 80%), Х5 („традиційний” – 80%), Х6 (альтернуючий ритм – 28,5%, висхідний – 14,3%, поєднання у піввіршах обох видів ритму – 57,2%), Х8 („традиційний” ритм – 100%). Поміж хореїчних урегульованих різностоповиків в авторів Східної України популярним був розмір Х4343.

34% усіх силабо-тонічних творів витримано в річищі трискладовиків. Традиційно превалюють амфібрахічні поезії (45% від усіх трискладовиків періоду). Поети застосували Амф2, Амф3, Амф4, Амф5 та різностоповики. Серед моностопових амфібрахіїв найчастіше фіксуємо звертання авторів до Амф4 (33% від амфібрахічних творів). Активно використовували чотиристоповик І. Манжура та Б. Грінченко. До Амф5 (2,3%) вдалися Б. Грінченко у поезії „Своїм братам” і М. Старицький у вірші „До Дунаю”. Поміж урегульованих різностоповиків домінує розмір Амф4343 (77,4%). До неврегульованих різностопових форм зверталася Олена Пчілка у байках та жаргах.

У сегменті дактилічних структур (32,3%) поети апробували такі розміри: Д2, Д3, Д4, Д5, Д6 та різностоповики. Найчастіше використовували дактиль Б. Грінченко, М. Чернявський, Олена Пчілка, І. Манжура, В. Самійленко. Домінуючим розміром є Д4 (35%). Серед впорядкованих різностоповиків митці найчастіше зверталися до розміру Д4343 (72%). Невпорядковані різностоповики представлені такими структурними схемами: Д2-6, Д3-5, Д6-5.

Показовим вважаємо використання імітації античних метричних зразків. Особливо тяжів до такої форми В. Самійленко, почасті твір „Веселка” за своєю будовою – силабо-тонічний відповідник гексаметра, переданий „чистим” Д6. Елегійними дистихами укладено його цикл із восьми поезій „Елегій” I – VIII. Уявлення про силабо-тонічну імітацію алкеєвої строфи навіває II частина відомого поетового диптиха „Україні” – „Поки душею я не втонував іще...”.

До силабо-тонічного наслідування античних форм вдавався і Б. Грінченко. Поезія „Дух і тіло” витримана Д6 з усіченням у III стопі (дактило-хорей). Відповідник пентаметра вбачаємо у структурі його твору „Закоханий” (Д6 з усіченням на 2-му складі III стопи).

Серед анапестичних творів (22,5%) поети найчастіше використовували Ан3 (36,3%). До цього віршового розміру зверталися Б. Грінченко, М. Старицький, П. Куліш, В. Самійленко, Леся Українка, Олена Пчілка та І. Манжура. Авторами також були апробовані розміри Ан2, Ан3, Ан4 та

врегульовані різностоповики.

Митці окресленого десятиліття вдавалися і до впорядкованого чергування різнометричних трискладовиків: Амф4 Д4 Амф4 Д4, Д4 Амф4 Д4 Амф4 (І. Манжура), Д4 Амф2 Д4 Амф2 (Леся Українка).

У підрозділі 2. 2. „Метрика і ритміка поетичних творів західноукраїнських авторів” представлено розгляд особливостей поетичних форм у творах, написаних поетами Західної України. Віршування зазначеного періоду розвивається у річищі силабічної та силабо-тонічної систем, поодинокими виявляються спроби застосування тонічного вірша. Частка силабо-тоніки у творах західноукраїнських поетів є нижчою, порівняно з версифікацією східноукраїнських авторів (75,4%), вона становить 59% від усього поетичного матеріалу, на силабіку припадає 39,3%. 0,2% складають тонічні вірші і 1,5% – різносистемні поліметричні конструкції.

Щодо монорозмірних силабічних структур першість належить народнопоетичному 8-складовику (36,3%). Цей розмір характерний для поетичного масиву І. Франка, С. Воробкевича, В. Масляка, О. Маковей, У. Кравченко. Більшості творів властиве суворе дотримання принципу ізосилабізму та цезурового поділу 4 + 4.

Друге місце посідає 14-складовик зі схемою (8+6)Ч2 (24,2%). До нього зверталися І. Франко, К. Попович, У. Кравченко, С. Воробкевич. „Правильне” цезурове членування верса витримується поетами повністю. Ізосилабізм переважно не порушується. Цезуровий поділ 4+4 у 8-складовій частині простежується чітко.

У низці інших силабічних структур авторами були використані такі: „кольцовський” 5-складовик, 6-складовик (6,6,6,6), 9-складовик (5+4), 10-складовик (5+5), 11-складовик (5+6), 12-складовик (8+4)Ч2, 16-складовик (8+8)Ч2. Подвоєним восьмискладовиком (8+8), характерним для болгарського пісенного фольклору, укладено поему І. Франка „Сурка”.

Серед нерівноскладової впорядкованої силабіки традиційно превалюють 14-складовики зі схемою 8,6,8,6 (59% від різнорозмірних силабічних поезій). Цей розмір наявний у творах Ю. Федьковича, У. Кравченко, К. Попович, В. Масляка та С. Воробкевича. У віршах в основному витримано ізосилабізм, 8-складові рядки переважно характеризуються цезуровим поділом навпіл (4+4). Клаузули здебільшого жіночі, інколи – дактилічні.

Другим за кількістю звертань силабічним розміром був 13-складовий вірш із двома варіантами схем: 7,6,7,6 (6,7%) і 8,5,8,5 (3,3%). До першого варіанта вдавалися І. Франко, С. Воробкевич, В. Масляк, О. Маковей. До другого – І. Франко, С. Воробкевич, У. Кравченко. Для 13-складовика західноукраїнських авторів притаманна тенденція до хореїчної упорядкованості наголосів.

Інші силабічні розміри, крім згаданих, не набули особливого поширення і знайшли своє виявлення у двох поезіях С. Воробкевича. Це, зокрема, 12-складовик зі схемою 7,5,7,5 „Чом

шинкарю у вино...” та силабічний вірш зі схемою 6,5,6,6,8 „Через Прут, через Прут...”. Відзначимо також кілька зразків нерівноскладової невпорядкованої силабіки з такими структурними схемами: 4 – 10, 8 – 10, 4 – 11, 7 – 11, 8 – 11. Найбільше до такої форми тяжіла К. Попович. У її неврегульованих різноскладовиках помітна тенденція до дактилізації.

У сфері силабо-тоніки традиційно переважають двоскладові розміри – 76,2% від усіх силабо-тонічних текстів періоду. На відміну від творчості східноукраїнських поетів, у якій превалювали чотиристоповики (Я4), у поетичному набутку західноукраїнських авторів серед двоскладовиків панівним є п’ятистоповий ямб (42%). Значну кількість творів, укладених Я5, фіксуємо у творчості І. Франка та У. Кравченко. В українському 5-стоповику 80-х років найбільш поширений висхідний ритм – 46,4%. П’ятистопові ямбічні структури, у яких наявний спадний ритм, характерні для 39,2% усіх Я5. Для 14,4% усіх 5-стоповиків притаманний альтернуючий тривершинний ритм.

До Я4 (19,3% від ямбів) вдавалися майже всі автори. В означене десятиліття „традиційний” тип ямба у чотиристоповиках західноукраїнських авторів продовжує утримувати панівну позицію (64,3%).

Інші ямбічні розміри, використані поетами такі: Я3 (різниця між наголошеністю І – III і II стопи становить 41% – 51%), Ябц (симетричний двочленний ритм – 66,6%, несиметричний альтернуючий – 33,3%), Я8ц та різностоповики. Я8ц характерний для одного вірша-строфи І. Франка „Як та опука від скали...”. Серед впорядкованих різностоповиків традиційно превалює розмір Я4343 (29,8%).

У сегменті хореїв панівним виступає чотиристоповик (68%). Найчастіше до нього звертався І. Франко. У Х4 західноукраїнських авторів, на відміну від Х4 східноукраїнських поетів, панує „архаїзований” ритм – 49%.

Серед хореїчних розмірів були використані також Х3 (переважав висхідний ритм – 57,1%), Х5 („традиційний” ритм – 66,6%), Хбц (зростаючий ритм – 100%), Х8ц (першому піввіршеві притаманна архаїзаторська тенденція, другому – традиційна).

3-поміж трискладових розмірів превалюють амфібрахічні поезії (49,5% від усіх трискладовиків): Амф2, Амф3, Амф4 та різностоповики. Амф4 укладено найбільше творів – 30,2% від амфібрахіїв. До нього виявили цікавість І. Франко, У. Кравченко, С. Воробкевич, О. Маковей, К. Попович. Поміж урегульованих різностоповиків традиційно переважає розмір Амф4343 (73%). Ознаки невпорядкованого амфібрахічного різностоповика мають твори І. Франка „Правдива казка” і 1-а і 3-я частини циклу „Гадки на межі”.

Анапест (23,3%) у цей період використав тільки І. Франко. У його поетичному активі засвідчено Ан2, Ан3, Ан4 та різностоповики (Ан223223 – „Як метіль прошумить” та Ан3343 – „Не пора”).

До дактилічних структур (22,4%) у зазначене десятиліття вдається також лише І. Франко.

Поет застосував Д2, Д3, Д4 та різностоповики (серед них: Д3332, Д4442, Д44442, Д42442, Д4343).

У поетичній продукції окресленого десятиліття 1,6% віршів від усіх силабо-тонічних творів кваліфікуємо як своєрідні логаети. Багата палітра таких поезій наявна в І. Франка (Амф4 Я2 Амф4 Я2, Амф333 Я2 Амф3 Я2, Ан2 Х3 Ан2 Х3, Ан2 Х4 Ан2 Х4, Х5 Амф2 Х5 Амф2).

У поетичному репертуарі 80-х років фіксуємо тонічні вірші. До них переважно звертався І. Франко. Дк2-3 характерний для поетового твору „Корженкові”. Його структура нагадує логаетичну. Тк2-5 притаманний поезії І. Франка „Казка для молодих директорів банкових”, що за своєю будовою є імітацією райошника.

До різносистемної ПК найбільше тяжів С. Воробкевич.

У третьому розділі – „Вітчизняна версифікація 1890-х років” – проаналізовано українську поезію 90-х років ХІХ століття щодо її форми.

У підрозділі 3.1. „Метрика і ритміка віршованих творів східноукраїнських поетів” розглядаються особливості поетичної форми у віршах, укладених митцями Східної України.

Рівень силабо-тоніки в окреслений період сягає 91% (це на 15,6% більше, ніж у попереднє десятиліття), тоді, як частка силабічних поезій становить лише 8,2%. Твори, що за своєю будовою виступають різносистемними ПК, сягають 0,5%, і ще меншою є доля тонічних віршів – 0,3% від поетичних текстів 90-х років.

Серед монорозмірних силабічних творів перше місце за вживанням посідає 14-складовик зі схемою (8+6)Ч2 (32%). До нього зверталися Я. Щоголів, О. Кониський, Г. Кернеренко, П. Куліш. Рядки з цезуровим поділом 4+4 у 8-складових групах переважно витримуються. Всі коломийкові твори авторів в основному з парним жіночим римування (АА) і відзначаються високим рівнем хорейзації рядків (83%).

Наступну позицію займає 6-складовий силабічний вірш зі схемою 6,6,6,6 (27,3%). Його фіксуємо у поетичному активі Я. Жарка, Б. Грінченка, П. Грабовського, М. Кузьменка.

Поети використовували й такі розміри: „кольцовський” 5-складовик, народнопісенний 8-складовик, 9-складовик зі схемою (4+5)Ч2, 10-складовик (5+5), 13-складовик (7+6)Ч2.

Поміж різнорозмірних поезій традиційно переважає 14-складовик зі схемою 8,6,8,6 (62,3%). Найчастіше до нього зверталися А. Бобенко, П. Куліш, Б. Грінченко, М. Кузьменко, Г. Кернеренко, Л. Глібов, П. Грабовський.

Інші силабічні розміри: 9-складовик (5,4,5,4), 12-складовик зі схемами 8,4,8,4 і 9,3,9,3, 13-складовик (8,5,8,5 та 7,6,7,6), 15-складовик (8,7,8,7) та ін.

На тлі використаних силабо-тонічних метрів домінують двоскладові розміри – 76% від кількості усіх силабо-тонічних монорозмірних творів припадає на ямби та хорей. Серед масиву двоскладових розмірів традиційно превалюють Я4 і Х4. Як і в попереднє десятиліття – частка Я4 найбільша серед усіх силабо-тонічних розмірів – 18%. На Х4 припадає 17,2% віршів.

Найбільше творів написано ямбом – 50,7% від усіх силабо-тонічних текстів 90-х років. Ритм Я4 властивий для 35,6% усіх ямбових поезій десятиліття. Найчастіше його використовували М. Чернявський, П. Грабовський, К. Білиловський, М. Кузьменко, В. Самійленко, Л. Глібов, Б. Грінченко.

В означений період „традиційний” тип ямба закріплюється ще „твердіше”, ніж у попереднє десятиліття. Чотиристовики з домінуванням наголошуваності II стопи становлять 90,3%, це на 10,3% більше, ніж у 80-і роки. Частка творів, укладених Я4 із „архаїчним” видом ритму, становить лише 9,7%, що на 10,3% менше від Я4 80-х років.

Інші ямбові розміри, використані поетами, такі: Я2; Я3 (різниця між наголошеністю сильних I – III і слабкої II стопи становить 44,7% – 54,7%), Я5 (альтернуючий ритм – 44,4%, висхідний – 32%, спадний – 23,6%), Я6ц (симетричний двочленний ритм – 85%, несиметричний альтернуючий ритм – 12,5%, проміжна форма – 2,5%).

Серед упорядкованих різностоповиків автори продовжували звертатися до „німецької” традиції – чергування 3- та 4-стопових рядків (27,4%). До неврегульованих різностоповиків вдавалися Я. Жарко, Л. Глібов, Б. Грінченко, П. Куліш, Леся Українка, М. Кононенко, М. Чернявський, М. Вороний. Таку форму вірша переважно використовували у байках.

72% від усіх хореїчних творів витримано у річищі Х4. Найчастіше до цього розміру вдавалися Л. Глібов, Б. Грінченко, М. Чернявський, Я. Щоголів та П. Грабовський. Х4 у цей період на 81% характеризується „традиційним” ритмом, на чотиристовики з „архаїзованим” ритмом припадає 7% і 12% становлять хореїчні поезії з так званою „проміжною” формою (схема наголошеності стоп віддзеркалює балансування між „архаїзованим” і „традиційним” ритмом). У більшості віршів із „традиційним” ритмом наголошуваність II сильної стопи має константний характер.

В окреслене десятиліття фіксуємо новий і рідкісний розмір – Х2 (0,4%). Митці не використовували двостоповик як самостійний метр. Означений розмір наявний у V частині п’єси М. Старицького „Чарівний сон”.

Поетами були апробовані також Х3 (альтернуючий ритм – 60%, висхідний – 40%), Х5 („традиційним” ритм – 100%), Х6ц (поєднання обох ритмів у піввіршах – висхідного та альтернуючого – 100%) та різностоповики.

Оригінальною вважаємо будову твору П. Куліша „Старорус малорус до Нової, Великої Русі”, розмір якого визначаємо як неврегульований хореїчний різностоповик Х8-9, оскільки 75% рядків мають ритм Х8, решта версів – Х9.

Щодо трискладовиків (23,6% від усіх силабо-тонічних творів) традиційно домінують амфібрахічні вірші (43%). Східноукраїнські поети вдалися до Амф2, Амф3, Амф4 та різностоповиків. Найбільше творів витримано Амф4 – 31,2% від амфібрахіїв. З-поміж

урегульованих різностопових амфібрахіїв превалює розмір Амф4343 (43%). Різностопові нерегульовані амфібрахії представлені лише твором Лесі Українки „У чорну хмару зібралася туга моя...”.

У сегменті дактилічних структур (25,7% від трискладовиків) превалює Д4 (29,2%). Поети використали й такі розміри: Д2, Д3, Д5, Д6 та врегульовані різностоповики. Найчастіше зверталися до дактиля Я. Щоголів, І. Стешенко, П. Грабовський, Б. Грінченко, Леся Українка.

Поміж урегульованих дактилічних різностоповиків поети найчастіше вдавалися до розміру Д4343 (62,5%). До нерегульованих різностоповиків зараховуємо два твори: Дніпрової Чайки – „Голосіння дітвори над гробом Дідуся Кенира” та Лесі Українки – „Весна зимова”.

Форма поезії Б. Грінченка „Щастя” викликає уявлення про силабо-тонічну імітацію античних розмірів переданих Д5, а силабо-тонічний відповідник гекзаметра, переданий „чистим” Д6, віддзеркалює структура творів Б. Грінченка „Найбільше горе”, „Вагання” та М. Чернявського „Після бурі”.

Анапестичні вірші превалюють над дактилічними (30%). Поети використали Ан2, Ан3, Ан4, Ан5 та врегульовані різностоповики. Тристоповиків найбільше – 55,2% від усіх анапестів аналізованого періоду.

У зазначене десятиліття поети також зверталися до врегульованого чергування різнометричних трискладовиків: Д4 Амф4 Д4 Амф4, Д4 Амф3 Д4 Амф3, Д4 Амф3 Амф4 Амф3, Д2 Амф2 Д2 Амф2. Своєрідний логед представлений у творі П. Грабовського „До бандури”. У поезії впорядковано чергуються дольникові та дактилічні рядки. Розмір вірша – Дк4 Д3 Дк4 Д3.

1,7% від усіх силабо-тонічних структур періоду – ПК. До неї вдавалися Леся Українка, П. Куліш, П. Грабовський, М. Старицький, М. Чернявський.

До різносистемної поліметрії східноукраїнські поети у 90-х роках зверталися зрідка.

Уявлення про дольник на основі шестистопового амфібрахія навіває восьмирядковий твір Б. Грінченка „Перед сонцем”.

У підрозділі 3. 2. *„Метрика і ритміка поетичних творів західноукраїнських авторів”* відображено особливості поетичних форм у творах поетів Західної України.

Версифікація західноукраїнських митців 90-х років XIX століття має свої особливості. Якщо у 80-і роки автори активно використовували силабічний вірш у книжному та народнопоетичному його варіантах, то в окреслений період його частка значно знизилася. Відтак відсоток силабо-тоніки у творах західноукраїнських поетів сягає 84,8, на силабіку припадає лише 13,3%. 1,4% становлять тонічні вірші. Різносистемні ПК характерні для 0,5% творів від усього поетичного матеріалу десятиліття.

3-поміж монорозмірних силабічних віршів домінує 14-складовик зі схемою (8+6)Ч2 (43,6%). Він притаманний лише для поетичної творчості У. Кравченко.

У решті силабічних розмірів фіксуємо 7-складовик зі схемою 4+3, 8-складовик (4+4), 9-складовик (5+4), 10-складовик (4+6), 11-складовик (5+6), 12-складовик (6+6)Ч2, 13-складовик (8+5)Ч2.

У межах нерівноскладової впорядкованої силабіки традиційно домінують 14-складовики зі схемою 8,6,8,6 (32,6% від різнорозмірних силабічних структур). Цей розмір властивий творам І. Франка, О. Козловського, С. Воробкевича, В. Масляка, У. Кравченко, С. Яричевського, Т. Галіпа.

Другу позицію посідають відразу три розміри, що становлять по 8,2%. Це – 13-складовик із двома варіантами схем – 8,5,8,5 і 10,3,10,3; 15-складовик із двома структурними схемами – 8,7,8,7 і 10,5,10,5; 12-и і 14-складовик із трьома варіантами схем: перший – поєднання рядків 12-складовика і 14-складовика за схемою 6,6,8,6, другий варіант – 12,12,12,14 і дворядкова схема 12, 14, де 12 – (6+6), а 14 – (8+6).

Серед неупорядкованої різноскладової силабіки фіксуємо вірші з такими схемами: 3 – 11 (К. Попович), 5 – 9 (О. Козловський), 9 – 11, 13 – 14 (В. Масляк).

Силабічна поліметрична конструкція притаманна для поетичних творів О. Козловського та С. Воробкевича.

Щодо силабо-тонічних розмірів традиційно домінують двоскладові (75,4%). Серед ямбових превалює Я5 – 33%, серед хорейчних – Х4 – 66,6%. Найбільше творів написано ямбом – 55,5% від усіх силабо-тонічних структур.

Я5 найчастіше фіксуємо у метричній палітрі У. Кравченко, В. Щурата, І. Франка, С. Яричевського, О. Маковей, О. Козловського. У плані ритміки п'ятистоповики розподіляються так: 35,2% – твори з сильною І, ІІІ, V стопами (І. Франко, В. Щурат, С. Яричевський, У. Кравченко), по 32,4% припадають на структури з висхідним (Т. Галіп, В. Щурат, С. Яричевський, У. Кравченко, І. Франко) та спадним ритмом (Т. Галіп, У. Кравченко).

Я4 укладено 30,3% від ямбічних текстів. Співвідношення між творами з „традиційною” та „архаїчною” ритмічними тенденціями становить майже 50% – 50%. „Традиційний” ритм переважає у чотиристоповиках О. Маковей, С. Воробкевича, У. Кравченко, В. Масляка, В. Щурата. До „архаїчної” форми Я4 найчастіше тяжіли С. Яричевський, І. Франко, О. Козловський.

В окреслене десятиліття поети також застосували Я2; Я3 (різниця між наголошеністю І – ІІІ і ІІ стоп становить 35% – 44%), Ябц (симетричний двочленний ритм – 50%, несиметричний альтернуючий – 50%) та різностоповики.

Серед різностопових впорядкованих ямбів домінують поезії з ритмом Я4343 (26,4%). Невпорядковані ямбічні форми представлені схемами Я3-6 (О. Козловський, С. Яричевський), Я4-5 (О. Козловський), Я2-5 (О. Маковей).

Хорей властивий для 25,8% двоскладових розмірів. Автори використали Х3 (висхідний ритм

– 100%), Х4; Х5 (традиційний ритм – 100%), Х6ц (два види ритму в рядку) та різностоповики. У більшості Х4 переважає альтернуючий ритм. Співвідношення між творами з „традиційною” (О. Козловський, В. Щурат) та „архаїзованою” (І. Франко, С. Воробкевич) ритмічними тенденціями становить 54,2% і 33,3% відповідно. Решта поезій (12,5%) зараховуємо до проміжної групи (У. Кравченко).

Щодо трискладових розмірів (22% від усіх силабо-тонічних структур) найбільший пласт становлять амфібрахії – 61%. Поети зверталися до Амф2, Амф3, Амф4 та впорядкованих і невпорядкованих різностоповиків. Найчастіше використовували Амф4 (П. Карманський, І. Франко, С. Яричевський, О. Маковей, О. Козловський, В. Масляк, У. Кравченко) і врегульовані різностоповики (по 37,5%). Неврегульовані різностоповики представлені трьома віршами: І. Франка – „Ой-ой! Метушня і тривога в селі...” (Амф 4-2), „Полудне...” (Амф 4-1) та У. Кравченко – „Остання з пісень невільниць” (Амф 4-2).

Дактилем укладено 18,6% творів від трискладових розмірів (І. Франко, О. Маковей, С. Яричевський, В. Щурат, О. Козловський). Поети вдалися до таких розмірів: Д2, Д3, Д4 та впорядкованих різностоповиків.

Серед анапестів (17%) найбільше віршів написано Ан3 (35%). Митці використали також Ан2, Ан3, Ан4 та впорядковані різностоповики. До цього віршового розміру зверталися І. Франко, О. Маковей та Б. Лепкий.

В окреслене десятиліття поети вдавалися до логоедичних структур: Ан2 Амф2 Ан2 Амф2, Я5555 Д2, Х3 Амф3 Х33, Амф444 Ан3, Амф444 Д2, Х5 Я3 Х5 Я3 (І. Франко, В. Щурат, С. Яричевський, О. Маковей).

Форма п'яти творів І. Франка викликає уявлення про силабо-тонічну імітацію античних розмірів. Силабо-тонічним відповідником елегійного дистиха (специфічно цезурований шестистоповий дактиль) укладено твори „Свічку поставив ти в церкві перед образами, багачу...”, „Вбогому даток ти дав, о багачу, – се добре зробив ти...”, „Серцем молився Мойсей і скорботою Духа цілого...” та „Сли я здержуся від хліба, проте від гніву не здержуся...”.

Силабо-тонічний відповідник алкеєвої строфи характерний для поезії І. Франка – „Душа безсмертна! Жить віковічно їй!”.

У річищі „несилабо-тонічного” віршування витримано твори І. Франка „Киця” (дольник 3–2 на двоскладовій основі) та „Матінко моя ріднесенька!” (імітація народного голосіння – Дк2-4 на двоскладовій основі) та О. Козловського „Сонце і буря” (Дк3-4).

2% від усіх силабо-тонічних структур мають форму поліметричної конструкції. Така будова твору притаманна окремим поезіям І. Франка, С. Яричевського, О. Маковей.

До різносистемних ПК належить драматичний образок І. Франка „Суд святого Николая”, драма О. Козловського „Лешко”, поезія Б. Лепкого „В світ за очі”.

У „Висновках” викладено основні результати дослідження.

Статистичне обстеження української поетичної продукції 80-х – 90-х років XIX століття дає можливість зробити певні узагальнення.

У 80-і та 90-і роки українські поети вдавалися до силабічного, силабо-тонічного та акцентного віршування. Фіксуємо значну перевагу силабо-тоніки – 77,6%. У її царині митці розробляли монорозмірні і різнорозмірні форми. Монорозмірні – у 80-і та 90-і роки становили 97,2%. У річищі монорозмірних форм поети апробували більшість із можливих метрів. Серед них найпопулярнішим був ямб. Поміж ямбічних розмірів превалював Я5, у якому переважав висхідний ритм. Другим за частотою використання метром був ямбічний чотиристоповик, що в основному характеризувався „традиційним” ритмом. Поетичні твори, укладені Я2, притаманні лише для поетичної продукції останнього десятиліття. Інші ямбічні розміри, застосовані поетами, це – Я3; Ябц з переважанням симетричного ритму та Я8ц. Восьмистоповик представлений лише у поетичному доробку І. Франка. У руслі ямбічних розмірів також широко культивувалися різноманітні впорядковані та невпорядковані різностоповики.

Серед хореїчних форм традиційно превалював чотиристоповик із домінуванням „традиційного” ритму. Українські митці зверталися також до Х3, трохи більше половини таких творів були з висхідним ритмом. У Х5 переважаючим був „традиційний” ритм, Х6ц характеризувався поєднанням обох ритмів у рядку – альтернуючого і висхідного. Х8ц притаманний лише для поетичної продукції 80-х років, у ньому панував „традиційний” ритм. У 90-х роках М. Старицький апробував хореїчний двостоповик.

З-поміж трискладових розмірів переважали амфібрахії (різностоповики та чотиристоповик). Поети використовували також Амф2 та Амф3. У 80-і роки був апробований Амф5. Щодо дактилічних форм панував Д4. Інші застосовані розміри – Д2, Д3, Д5 та різностоповики.

У 80-і – 90-і роки XIX століття широкого використання набули силабо-тонічні імітації античних метричних зразків, укладені „чистим” Дб. До силабо-тонічних гекзаметрів вдавалися Б. Грінченко, В. Самійленко та М. Чернявський. І. Франко продемонстрував силабо-тонічний відповідник елегійного дистиха.

У межах анапестичних розмірів панували тристопові структури. Українські митці застосували також Ан2, Ан4, Ан5 та впорядковані різностоповики.

В окреслений період поети зверталися і до впорядкованого чергування різностопових та різнометричних трискладовиків та λογαєдичних структур.

Активно застосовувалися поліметричні конструкції. Автори вдавалися до силабічної, силабо-тонічної та різносистемної поліметрії. У таких творах поєднувалися некласичні розміри з некласичними, класичні з класичними, некласичні з класичними (і навпаки), нерідко зміни розміру в них були зумовлені сюжетно-композиційними елементами.

Силабічна будова характерна для 20,5% усіх віршованих текстів. Превалювали різнорозмірні твори – 63,4%. Поміж монорозмірних традиційно домінували 14-складовики зі схемою (8+6)Ч2, популярними були й 8-складовий силабічний вірш і 10-складовики зі структурною схемою 5+5.

Значну частину поетичного доробку становили впорядковані різноскладовики: 92% (від усіх силабічних різноскладовиків). У їх межах домінували 14-складовики зі схемою 8,6,8,6 і 13-складовики з двома варіантами схем: 8,5,8,5 та 7,6,7,6.

Серед неупорядкованих силабічних різноскладовиків найуживаніші структурні схеми були такі: 2 – 10, 4 – 11, 5 – 11, 7 – 11, 4 – 17 та ін.

Щодо рівня хореїзації рядків у силабічних розмірах 80-х і 90-х років маємо такі дані: 8-складовик – 76,7%, 10-складовик – 76%, 12-складовик – 83,4%, 13-складовик – 83,3%, 14-складовик – 77,7%; інші силабічні розміри – 72,3%.

У зазначені десятиріччя фіксуємо спорадичні звернення поетів до тонічного віршування, а саме – наслідування античних метричних зразків, дольників, тактовиків, імітацій народного голосіння і райошника.

Отримані результати розширюють знання про українські віршовані форми 80-х – 90-х років ХІХ століття і доповнюють наше уявлення про українську версифікацію в цілому.

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Я – ямб; Х – хорей; Д – дактиль; Амф – амфібрахій; Ан – анапест; Я4343 – 3- і 4-стоповий ямб з урегульованим чергуванням стоп у межах чотиривіршової структури; Я2-4 – ямб різностоповий зі змінною довжиною рядків від 2-х до 4-х; Ябц – 6-стоповий цезурований ямб; Ярз – різностоповий ямб; Х4 – чотиристоповий хорей; Цу1 – цезурове усічення піввірша перед цезурою на 1 склад; Дк – дольник; Тк – тактовик; Акц – акцентний вірш; ПК – поліметрична конструкція; п/сх – понадсхемний наголос; зр/наг – зрушення наголосу; атон. – атонація.

Основні положення дисертації відображені в таких публікаціях:

Основні публікації:

1. Шерякова О. Віршування Б. Грінченка 80-их років (метрика і ритміка) / Оксана Шерякова // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. / [редкол. : Гуйванюк Н. В., Бабич Н. Д., Герман К. Ф. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2002. – Вип. 140: Слов'янська філологія. – С. 55 – 65.
2. Шерякова О. В. Віршування Б. Грінченка 80-их років (строфіка і римування) / О. В. Шерякова // Питання літературознавства : наук. зб. / [редкол. : Волков А. Р., Червінська О. В., Зварич І. М. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2002. – Вип. 9. – С. 61 – 65.
3. Шерякова О. В. Віршові форми Якова Щоголева (на матеріалі поетичних творів 80-х років) / О. В. Шерякова // Питання літературознавства : наук. зб. / [редкол. : Волков А. Р.,

Червінська О. В., Зварич І. М. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2003. – Вип. 10. – С. 72 – 77.

4. Шерякова О. В. Віршування І. Верхратського / О. В. Шерякова // Питання літературознавства : наук. зб. / [редкол. : Червінська О. В., Зварич І. М., Рихло П. В. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2004. – Вип. 11. – С. 141 – 146.

5. Шерякова О. Віршування Якова Щоголева та Ісидора Пасічинського 70-х років XIX століття / Оксана Шерякова // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. / [редкол. : Бунчук Б. І., Гуйванюк Н. В., Мельничук Б. І. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2004. – Вип. 214 – 215: Слов'янська філологія. – С. 71 – 78.

6. Б. Бунчук, О. Любімова. Віршування Сильвестра Яричевського 90-х років XIX століття / Борис Бунчук, Оксана Любімова // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. / [редкол. : Бунчук Б. І., Гуйванюк Н. В., Мельничук Б. І. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2008. – Вип. 394 – 398: Слов'янська філологія. – С. 159 – 166.

Додаткові публікації:

7. Шерякова О. В. Особливості віршової будови перекладів Б. Грінченка з німецьких поетів / О. В. Шерякова // Питання літературознавства : наук. зб. / [редкол. : Волков А. Р., Червінська О. В., Зварич І. М. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2002. – Вип. 9. – С. 196 – 198.

8. Шерякова О. В. Народнописенна силабіка в поезії Якова Щоголева / О. В. Шерякова // Питання літературознавства : наук. зб. / [редкол. : Волков А. Р., Червінська О. В., Зварич І. М. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2003. – Вип. 10. – С. 190 – 191.

АНОТАЦІЯ

Любімова О. В. Українське віршування 80-х – 90-х років XIX століття. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.06 – теорія літератури. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2009.

Дисертацію присвячено дослідженню української версифікації 80-х – 90-х років XIX століття щодо метрики та ритміки. Вперше у вітчизняному літературознавстві на основі віршознавчого аналізу значного масиву українських поетичних творів останніх десятиріч XIX століття визначено тенденції розвитку метричного репертуару, з'ясовано співвідношення класичних і неklasичних форм у поезії авторів зазначеного періоду, виявлено типологічні риси основних розмірів, встановлено спільне та відмінне між версифікацією східноукраїнських і західноукраїнських поетів.

Отримані результати доповнюють наше уявлення про версифікаційні особливості української поезії останніх десятиріч XIX століття.

Ключові слова: версифікація, віршування, метрика, ритміка, римування, рима.

АННОТАЦИЯ

Любимова О. В. Украинское стихосложение 80-х – 90-х годов XIX века. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.06 – теория литературы. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка. – Тернополь, 2009.

Диссертация посвящена исследованию украинского стихосложения 80-х–90-х годов XIX века в аспекте метрики и ритмики. Впервые в отечественном литературоведении на основе стиховедческого анализа значительного массива украинских поэтических произведений определены тенденции развития метрического репертуара, выяснено соотношение классических и неклассических форм в творчестве поэтов указанного периода, выявлены типологические черты основных размеров, установлено общее и отличное в стихосложении восточнукраинских и западноукраинских авторов.

Полученные результаты существенно дополняют наши представления о версификационных особенностях украинской поэзии последних десятилетий XIX века.

Ключевые слова: версификация, стихосложение, метрика, ритмика, рифмовка, рифма.

SUMMARY

Lyubimova O. V. – Ukrainian versification in the 80s – 90s of the nineteenth century. – Manuscript.

Dissertation for the Scholarly Degree of Candidate of Philology. Speciality 10.01.06 – Theory of Literature. – Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. – Ternopil, 2009.

Dissertation investigates metrics and rhythmic in Ukrainian poetry of the 80s – 90s of the 19th century. A great scope of Ukrainian poetic works of the nineteenth century's last decades is analyzed. It is for the first time in the native literary criticism that the fundamental tendencies of the metric repertoire development are outlined, the relation of classical and non-classical forms, together with typological features of the main metres, in the works of that time's poets are determined, common and different features in the versification of Eastern-Ukrainian and Western-Ukrainian poets are found out.

In the 80s-90s the Ukrainian poets resigned to syllabic, syllabo-tonic and accentual versification. A substantial dominance (77.6%) of syllabo-tonic is revealed. In the field of syllabo-tonic, the Ukrainian poets concentrated on mono-metre and multi-metre forms. Iambic verse was the most frequent mono-metre form. Within the range of iambic metres, iambic pentameter was predominating, I4, I6 and iambic logaedic structures. As for trochaic structures, a four-syllable foot possessed a dominant position. Besides, the poets experimented with different trochaic ordered compositions.

Of triple-foot metres, amphibracs were the most common, dominated by amphibrachic logaedics and tetrapody. Anapaest and dactyl were widely used.

In the designated period, the Ukrainian artists were trying to master new forms thus enriching native versification. They turned to regular changes of different-foot and meter trisyllabics and also used a variety of logaedic structures. Over the mentioned decades, syllabo-tonic imitations of antique metric patterns have been extensively used. These metres are hexameters, elegiac distichs and Alcaic stanzas etc.

Of syllabic metres, the most common were 13- and 14-syllabics, 8- and 10-syllabic structures were also popular.

At this time Ukrainian poets resign to polymetric structures. In their works they used syllabic, syllabo-tonic and multisystem polymetric structures, exploited 2-, 3- and 4-part structures. In such works lines with syllabic and syllabo-tonic structures freely intertwined.

The results obtained amplify our knowledge of versification features of Ukrainian poetry the last decades of the nineteenth century.

Key words: poetry, versification, metrics, rhythmic, rhyme.